XVI Országos Neveléstudományi Konferencia
Szeged, 2016. november 17-19

Gábrity Molnár Irén

(Újvidéki Egyetem, Közgazdasági Kar és MTTK Szabadka)

A vajdasági magyarok képzési esélyei, munkaerőpiaci pozicionálása…

Előzetes megállapítás a Magyarságkutató Tudományos Társaság (Szabadka) kutatásai alapján:

- **Szerbiában tapasztalható az iskolarendszer reform *expanzió*, de ez még nem csökkentette a kisebbségek esélyegyenlőtlenségét.**
- **A *magyar anyanyelvű iskolahálózat nem autonóm*, *hanem része a szerb iskolarendszernek* (programok, tankönyvek fordítása, nincs önálló tanári testület).**
- **A magyarok képzettségbeli hátránya (a többségi nemzettel összehasonlítva): a közép és a felsőfokú képzésben is a *hátrány kb. 5%-os.***
- ***Az egyetemi végzettségű magyarok részaránya a 15 évnél idősebb lakosságban 3,6%-kal alacsonyabb, mint a szerbeké.***

A lemaradás különösen szembetűnő az egyetemet végzetteknél

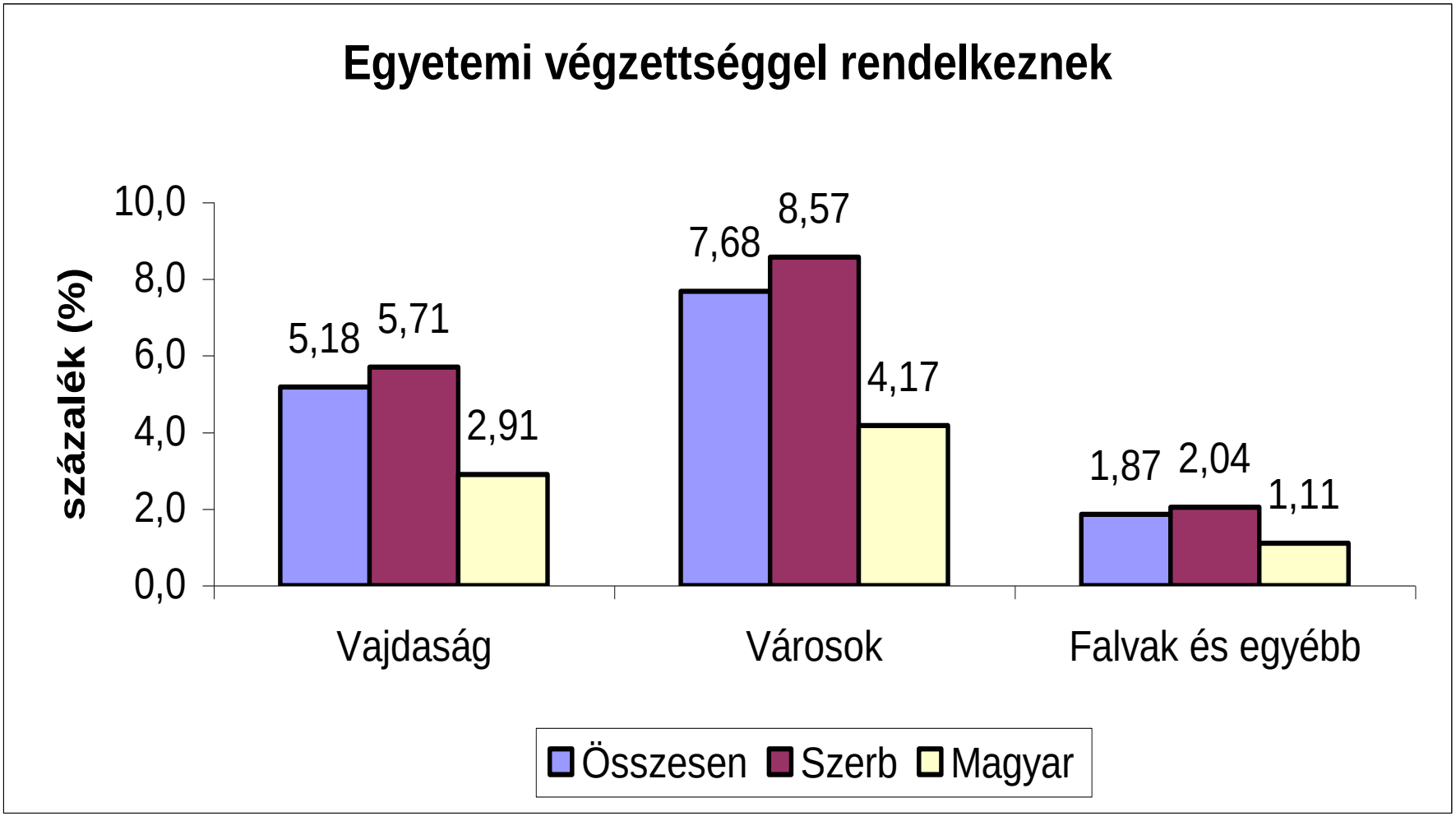

Oktatáskutatási tapasztalatok Szerbiában:

- *Vajdaságban az etnikai közösségek felsőoktatása anyanyelvükön nem megoldott*
- A gyermekszám folyamatos csökkenése
- Migránshallgatók számának növekedése

- *Pedagógus hiány a közoktatásban* - **legtöbb magyarul tudó általános- és középiskolai szaktanár a tömbben (Szabadkán, Kanizsán és Topolyán) hiányzik, ami kihat a képzés minőségére!**
- *Infunkcionális kétnyelvűség* – **a szerb nyelvtudás hiánya esélytelenséget szül a munkaerőpiacon**
- *Energiakímélő magatartás* – **a hallgatók szívesen vesznek részt gyorstalpalló és olcsó kurzusokon (magánkarok, kihelyezett képzés)**

Magyar egyetemisták száma Vajdaságban: 3.563 (2012/13)

Ennek fele tanul részben magyar nyelven (5 kar, 3 főiskola)

Külföldön tanul kb. 1.500 hallgató

Magyar képzési lehetőségek:

1. Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar
2. Közgazdasági Kar
3. Műszaki Szakfőiskola
4. Bölcsészettudományi Kar
5. Építőmérnöki Kar
6. Művészeti Akadémia
7. Óvóképző Szakfőiskola
8. Kertészeti Főiskola Zenta (Corvinus Egyetem kihelyezett tagozata)

Egyoldalú szakválasztás

A magyar tannyelven képezhető szakokon eltérő a tudományterületek megoszlása:

- a társadalom- és humántudományok részaránya kimagaslik (44,7%),
- a műszaki képzés csak főiskola szinten megtoldott,
- a többi tudományterületen alulreprezentáltság a jellemző.

Felsőoktatási vonzáskörzetek:

1. **A magyar hallgatók vonzódnak a tömbhöz, az Észak-vajdasági (Szabadka és Zenta) felsőoktatási intézményeihez (tanítóképző, közgazdasági, műszaki és kertészképzés)**
2. **Újvidéken folytatják tanulmányaikat azok aki jól tudnak szerbül és közel laknak a tartományi központhoz**
3. **Szegeden tanulnak azok, akik anyanyelvükön vagy külföldön (EU munkaerőpiac vonzása) építenék a karrierjüket.**

Prioritásszakmák listája Szerbia munkaerőpiacán, 2012

- **programozó, számviteli szakember és revizor, pénzügyi tanácsadó, informatikus rendszerelemző, emberi erőforrás menedzser, adminisztrátor, dizájnér, piackutató marketing specialista, gépészmérnök, logista, tervező, farmakológus, gyermekgyógyász, aneszteziológus.**
- ***A jövő szakmája: szak-környezetvédő, környezetminőség ellenőr, fizikai-kémikus, mechatronika mérnök, biztonsági menedzser, pénzügyi analitikus, pénzügyi közvetítő, ügyviteli tanácsadó, turisztikai menedzser, esztétika-sebész***
- ***Ezek a szakok nem nyíltak meg magyar nyelven***

A *diplomás munkanélküliek* legnépesebb csoportja

- ***főiskolai és okleveles mezőgazdasági mérnök***
- ***főiskolai végzettségű gépész-, elektronika-, elektrotechnikai mérnök***
- ***okleveles építőmérnök***
- ***főiskolai végzettségű pénz- és bankügyes, közgazdász, ipari menedzser***
- ***okleveles jogász***
- ***főiskolai végzettségű óvónő, tanítónő, okleveles osztálytanító***
- ***Ezen a szakok egy része magyar nyelven is folyik***

Munkaadók elvárásai

(TAMOP, *Tudás-ipar igényeit kiszolgáló felsőoktatási szolgáltatások megalapozása a Dél-Alföldi régióban* című projekt, Szegedi Tudományegyetem, 2015)

102 válaszadó vajdasági cég:

- ***Legszükségesebb képzések***: új technológiák, infrastrukturális berendezések, nyelvi képzések
- Elvárás: a ***kompetens szakoktatók*** szakmai és gyakorlatiasan alkalmazható tudásátadás képessége
- ***Új készségek fejlesztése***: kommunikációs, problémamegoldó, szervezőkészség, informatikai, tárgyalástechnikai és prezentációs technikák
- Vissza a ***duális szakoktatás***hoz…
- A ***külföldön szerzett diplomát elfogadják***
- A munkavállaló legyen ***fiatal*** és sokat ***túlórázzon***!

A magyarok körében a szakválasztás egyoldalú: 1/4-e műszaki végzettségű, 1/4-e tanító, óvónő, 1/4-e közgazdász, menedzser, ami a munkaerőpiacon esélytelenséget hoz.

- Indokolttá vált a pedagógusképzés profiljának a megújítása, a másoddiplomás, kiegészíthető szakosítás
- Vita a vajdasági magyar felsőoktatás intézményesítése körül. A szabadkai (magyar érdekeltségű) egyetemalapítás kérdése újra a közvélemény előtt.
- *Valós diskurzus nincs, mert a probléma nem lel igazi fogadtatásra a szerb, a vajdasági magyar és az anyaországi politikai elit körében sem.*
- Hiányzik a regionális egyetemei kapcsolatok hálózatos együttműködési terve (egy szabadkai egyetem létrejöttét az Újvidéki, de a Szegedi Egyetem nem támogatná).

A tanulmányi célokkal Magyarországhoz kötődő fiatalok három karakteres csoportja rámutat a *tranzit migráció* egyre táguló jelenségére (Gábrity Molnár, 2006):

Leginkább Szegedre (52%), Budapestre (22%), Pécsre (5%) iratkoznak.

1. A tanulmányuk befejeztével **kevesen térnek haza** szülőföldjükre (**15-20%**)
2. többségük a diplomázást követően **Magyarországon telepedik le** (**60-70%**)
3. friss diplomájukkal más **európai országban igyekeznek** munkához jutni (**15-20%**).

Magyarországon tanuló szerb állampolgárok céltelepülései (2013)

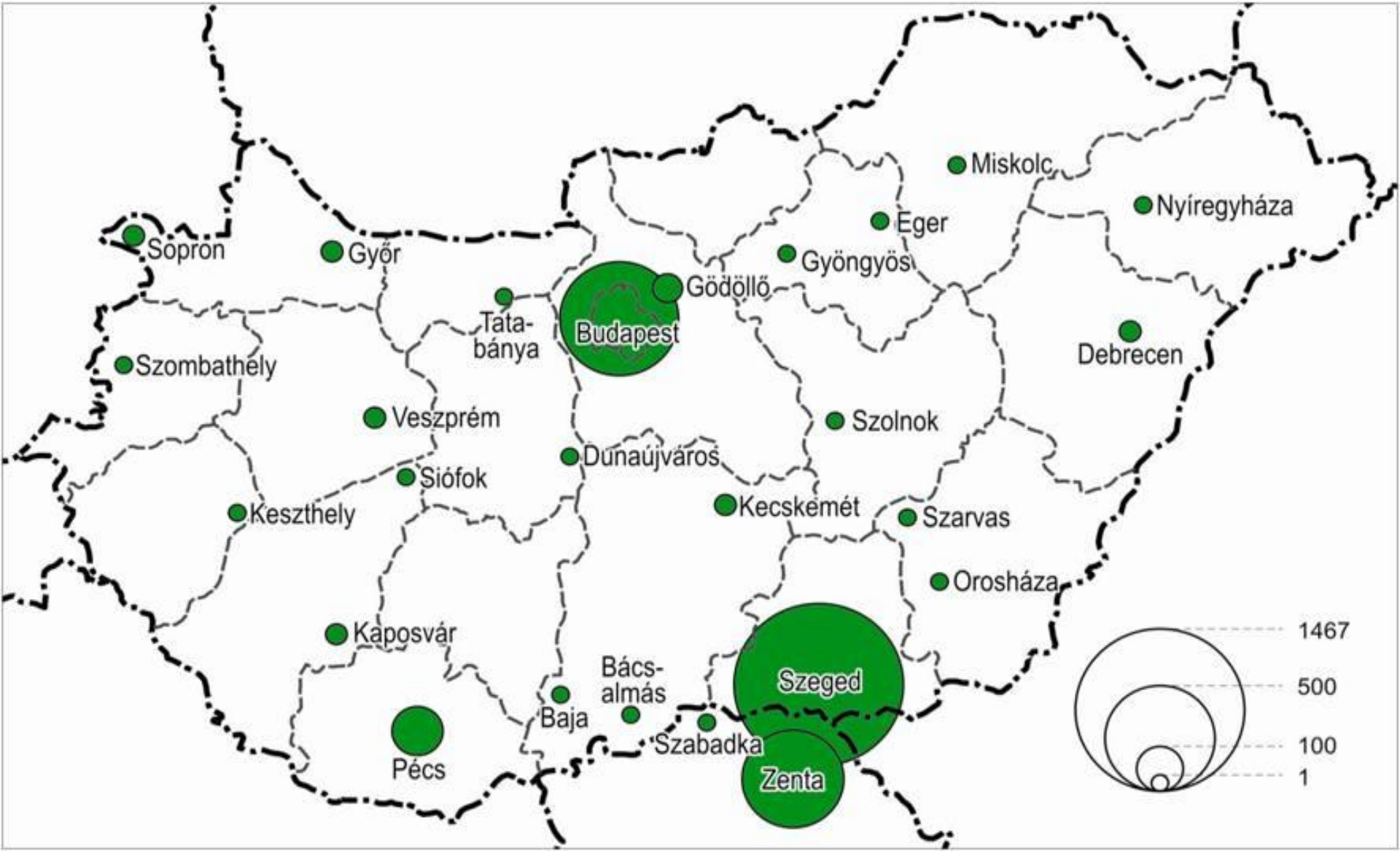

Forrás: *Vajdasági hallgatók Magyarországon*, 2013. Kincses, Takács

Vitás kérdések Vajdaságban

- **Ma indokolttá vált a pedagógusképzés profiljának a megújítása, a másoddiplomás, kiegészíthető szakosítás.**
- **Vita a vajdasági magyar felsőoktatás intézményesítése körül. A magyar egyetemalapítás kérdése újra a közvélemény előtt.**
- ***Valós diskurzus nincs, mert a probléma nem lel igazi fogadtatásra a szerb és a vajdasági magyar politikai elit körében sem.* Alapvető indok az alacsony magyar hallgatói létszám és a pénzügyi támogatás hiánya. Egy új szabadkai egyetem létrejöttét az Újvidéki Egyetem nem támogatja.**

Ami hiányzik Vajdaságban:

Nincs egységes oktatási és fejlesztési tervkoncepció a pedagógusképzésről (kétszakos tanárképzésig, új szakirányok, mesterkurzusok bevezetése - *szakma feladata*)

- **A vajdasági magyar párt (VMSz) és a szerb politikai körök támogatása hiányzik a magyar felsőoktatás intézményfejlesztésében *(Magyar Nemzeti Tanács koordináló feladata*)**

- Egységes, hálózatos és nem egyoldalú Kárpát-medencei magyar képzési együttműködés kell *(anyaországi támogatás*)

Vitás kérdés a vajdasági és magyarországi szakmai körök között:

- **Mi legyen a szerbiai kihelyezett tagozatokkal?**
- **Melyek a közös szakok akkreditálási esélyei?**
- **A parallel működtetett szakok/programok a határ két oldalán**

Szabadka – Kecskemét: műszaki tudományok,

Szabadka–Szeged: gazdaságtudományok, építészet, pedagógia,

Pécs – Újvidék: egészségügyi szak

- Az egyetemistákért folyó harcban **a vajdasági magyar érdekeltségű intézmények fognak elsorvadni!**

Ami hiányzik

- A párhuzamosságok elkerülése érdekében **hatékony felsőoktatási együttműködés**ekre (***hálózatos kapcsolatteremtés***re) lenne szükség.

A határrégióban, Szeged–Szabadka relación, a **felsőoktatási intézmények nem kooperálnak**.

- **Kidolgozott *nemzeti felsőoktatási stratégia*** *kidolgozására, nem pedig ad-hoc tervre van szükség*.
- ***Fontos a szakemberi mobilitás/cirkuláció, információcsere***, *összehangolt kutatási projektek (**tematikai prioritások**)*, a közös kutatási tervcsomag (kivitelezőket és forrásokat megjelölő kutatási tervek).

Összegzés:

- A vajdasági magyaroknál ***alulreprezentáltság*** észlelhető ***a felsőoktatásban és a munkaerőpiac*** privilegizált szféráiban is.
- Az oktatásban és a munkakeresés terén a vajdasági ***magyarok a többségi nemzettel veszik fel a versenyt***, nem pedig a magyarországi vagy európai mintát követik.
- **A magyar fiatalok elhelyezkedési esélyei Szerbia/Vajdaság munkaerőpiaci igényétől függ. Szakma- és munkahelyválasztás terén a szerbiai/régióbeli tényezők a döntőek nem pedig az európai normafeltételek (nyelvtudás, kapcsolati tőke).**
- ***A jövő a szubregionális innovációs egyetemi központok kereteiben van...***

Javaslatok

- Vajdasági magyarság marginalizálódásának megakadályozása céljából mobil, a változásokra hatékonyan reagáló, alkalmazkodó munkaerő képzés szükséges (felfejleszthető anyanyelvű iskolahálózattal)
- Egy megtervezett tudásmenedzsment-koncepció eredményesen motiválná a közösségi identitásépítést is.
- A felsőoktatási piacon a folyamatos szakmai információ és munkamegosztás előnyt jelentene a szerb-magyar határ menti érdekeltségi körökben (regionális hálózatok, egyetemek).
- Az egyetemi karok (Szabadka, Újvidék, Szeged, Temesvár, Eszék, Pécs) között kialakuló versenyhelyzeteket enyhítenék a koordinált régiókapcsolatok (közös mester szakok nyitása, tanár-diák csere, kutatási projektek).

Köszönöm a figyelmet!

gmolnariren@gmail.com